

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»., 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Богущий Павло Петрович

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права»

Національної академії правових наук України»

доктор юридичних наук, доцент

завідувач наукової лабораторії

військового та міжнародного гуманітарного права

DOI:

ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Призначення загальнотеоретичної юриспруденції щодо методологічного забезпечення наукових досліджень права і держави полягає, окрім іншого, у пошуках і розробках сучасних наукових підходів, методів для успішного вирішення завдань, що є актуальними та визначають перспективи права на шляху цивілізаційного розвитку. Водночас важливою залишається функція методологічного забезпечення загальнотеоретичною юриспруденцією галузевих і прикладних юридичних наук.

Наукова інтуїція, як ірраціональна рефлексія важливих фактів та явищ, що мають юридичну природу, відзначає надвисокий рівень гносеологічного та онтологічного освоєння правової реальності. У своєму світоглядному та науковому ставленні до права Ю.М.Оборотов серед небагатьох учених у вітчизняній юриспруденції володів інтуїтивним уявленням про закономірності виникнення та буття права і правових явищ, що дозволяло на основі відповідних наукових розробок обґрунтовувати природу права, особливості його дії у різних сферах соціальної активності, прогнозувати перспективи, надавати точні або ж найбільш вірогідні сценарії правового розвитку.

Внесок Ю.М. Оборотова у розвиток інноваційної методології загальнотеоретичної юриспруденції та галузевих юридичних наук знаходить визнання серед вітчизняних і зарубіжних науковців. Проте можливості правової інноватики жодним чином не ставали на заваді науковим пошукам нових можливостей використання традиційних наукових підходів та наукових методів у дослідженні актуальних проблем теорії права та держави, галузевих

наук. Визначення Ю.М.Оборотом предмету наукових досліджень завжди супроводжувалось успішними спробами віднайти нові грані, вийти за межі традиційного розуміння сутності предмету, розширити або ж змінити зміст предметного дискурсу, що безумовно є необхідною умовою інтенсивного, якісного розвитку юридичної науки.

Таким було, зокрема, ставлення Ю.М. Оборотова до проблем формування та розвитку системи національного права [1, с.15-16]. Нелінійність системи права та взаємодії її складових, вплив синергетики на буття права, ризомний процес формування системи права та її складових – концептуальні рішення Ю.М.Оборотом актуальних і таких, що випереджали час світоглядних, наукових проблем системності права.

Найбільш ефективно зазначені наукові позиції щодо системності права відобразилися у подальших наукових пошуках вирішення проблем, що стосуються світу права – правової реальності у такій важливій та, здавалось, найбільш консервативній сфері як сфера національної безпеки і оборони [2].

Тривалий час право національної безпеки, військове право уявлялися деякими штучними утвореннями, що мають певний доктринальний контекст і не відображаються безпосередньо у правовій реальності. Філософський та науковий дискурси проблем права національної безпеки відбувалися у найбільш доступному для когнітивного сприйняття напрямку – діяльність держави, визначених законодавством інститутів у механізмі держави щодо протидії потенційним і реальним загрозам суверенітету, територіальній цілісності, конституційному ладу. Відтак достатньо було, що набули ознак певної доктринальної традиції, звертатися до проблем розвідувальної, контррозвідувальної діяльності, до визначення та реалізації повноважень державних органів зі спеціальним статусом для вирішення проблем, що належать до сфери національної безпеки. Подібним чином відзначався підхід до визначення сутності та змісту військового права як виразника правотворчої, правозастосовної діяльності держави у воєнній сфері, у сфері оборони.

Запропонований та реалізований за наукового керівництва Ю.М.Оборонова у військово-правовій доктрині, а згодом – у доктрині права національної безпеки, заснований на правовій інноватиці підхід дозволив виявити та обґрунтувати комплекс сутнісних ознак права у сфері національної безпеки і оборони, які розкрили правову природу явищ, що діють як у межах повноважень держави, так і виявляються за рахунок виключно природи права з метою досягнення стану національної безпеки в одному випадку, для досягнення стану воєнної безпеки, забезпечення оборони – в іншому. Власне, Ю.М.Оборонов, здавалосьь сторонній для сфери національної безпеки і оборони, учений, правознавець, на рівні твердження, що потребувало обґрунтування та було у подальшому науково обґрунтованим, попри домінуючу наукову позицію у вітчизняній юриспруденції, заявив про правову природу військової організації держави, про правову природу діяльності та похідних явищ у сфері національної безпеки, про статусні, компетентні сутнісні ознаки правової культури військовослужбовців, про військове право як галузь національного права. Таке бачення дозволило у подальшому трансформувати методологічні розробки в особливості правових режимів національної безпеки, воєнної безпеки з визначенням у сфері національної безпеки правових стратегічних комунікацій, що є виразниками найвищого рівня суспільних відносин, де формується та реалізується політика національної безпеки за участі держави, суспільства та людини, як самостійних акторів [3]. Відтак увесь системний комплекс правових нормативів, правових явищ, які наповнювали зміст національної безпеки і оборони, був реалізований у відповідних концепціях права національної безпеки, військового права, як галузей національної системи права.

Загальнотеоретичний зміст категорії правовий режим, що Ю.М.Оборонов запроваджував у вітчизняній юриспруденції для правової діагностики суспільних відносин був розкритий у військово-правовій доктрині, а згодом знайшов свою реалізацію у концептуальному баченні права національної безпеки. Правовий режим як єдність предмета, метода та мети правового

регулювання, як внутрішня властивість права встановлювати особливі умови правового впливу на соціальні комунікації або ж суспільні відносини на сьогодні у правовій інноватиці розглядається критерієм формування системи права, його галузевих, міжгалузевих утворень, інститутів права. Правовий режим у військовому праві, у праві національної безпеки дозволив обґрунтувати їхню цілісність у системі національного права і через холістичні характеристики вийти на розуміння системності.

Іншим результатом правової інноватики у сфері національної безпеки і оборони виявилась відстоювана Ю.М.Оборотовим нелінійна характеристики системи права, визначення можливої детермінанти системи права та звернення до концепту ризому як альтернативи лінійним процесам впливу на систему права [4, с.226-228]. Ризомний характер формування системи права, відсутність об'єктивної необхідності у зовнішньому впливі на процес формування системи права загалом та її компонентів різного рівня – до норми права включно – є досягненням правової інноватики, яке до цього часу не знайшло відповідної оцінки у вітчизняній юриспруденції. Немає потреби звертатися до авторитету та легітимної діяльності держави для підтримання цілісності системи права – ризомна дія права за рахунок його внутрішніх властивостей, завдяки беззаперечному авторитету права як незамінного соціального регулятора, за рахунок свідомості, що рефлексує правові норми та ноуменального рівня права дозволяє забезпечити існування і розвиток права у соціальному середовищі, де можливості держави з тих чи інших причин послаблені, або ж навіть відсутні.

Виявлені закономірності нелінійної характеристики системи права, його автономності, ризомний процес формування права використані для обґрунтування складної, нелінійної системи права національної безпеки, призначенням якого є збереження держави через забезпечення захисту національних інтересів в умовах реальних зовнішніх загроз, а також в умовах внутрішніх біфуркаційних дій, що призводять до суттєвих змін державного устрою, до соціальних зламів і потребують відбудови державного механізму на основі заперечення попереднього інституційного утворення держави. Власне у

цьому – сутність і призначення права національної безпеки, як особливої підсистеми національного права.

Парадигму сильної, стійкої держави Ю.М.Оборотов розкривав, застосовуючи певні положення закону гомеостазису (стійкості) [1, с.366-370], формуючи у такий спосіб образ сучасної держави. Парадигмальне розуміння сильної, стійкої держави у контексті взаємодії держави і права знайшло своє підтвердження та розвиток у концепції права національної безпеки, продемонструвало значний дослідницький потенціал, що виявилось важливим не лише для загальнотеоретичної юриспруденції, а й для галузевої юридичної науки.

Встановлення, розкриття з використанням інституційно-функціонального підходу ознак сильної, стійкої держави сприяло ефективному вирішенню проблеми правового забезпечення національної безпеки і оборони. Більш уважне дослідження комплексної проблеми стійкості держави дозволило вирішити вкрай складну, однак надзвичайно важливу системну проблему щодо правових основ гарантування безпеки держави, де функціональна спроможність держави, її механізму, інститутів, взаємодія з правом, з іншими соціальними акторами, насамперед, з громадянським суспільством, виявились необхідними для підтвердження сучасної держави як сильної, стійкої держави. Саме таке розуміння сучасної держави визначає її місце у світовому порядку та формує перспективу.

Отже, правова інноватика у сфері національної безпеки і оборони не обмежується вирішенням окремих проблем, тем наукових розробок. Інноваційна методологія із застосуванням у юриспруденції новітніх підходів, у тому числі синхронізованих з можливостями штучного інтелекту, має наскрізне значення для національної безпеки і оборони та завдяки розвитку загальнотеоретичної юриспруденції достатньо ефективно використовується у вирішенні складних завдань, які стосуються забезпечення правом національної безпеки загалом та воєнної безпеки зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : монографія/ Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.; за заг. ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2015. 488 с.

2. Богущкий П.П. Методологічні засади пізнання права національної безпеки України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019 . Т.26, №3. С.106-120.

3. Богущкий П. П. Право і стратегічні комунікації у сфері національної безпеки. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2020. № 2. С. 32–39.

4. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: монографія / Ю. М. Оборотов, А. П. Овчиннікова та ін.; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2019. 420 с.

Ключові слова: національна безпека, методологія, правова інноватика, ризома, інституційно-функціональний підхід.

Key words: national security, methodology, legal innovation, rhizome, institutional-functional approach.

Антошина Ірина Володимирівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальної теорії права та держави

DOI:

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасних умовах процеси цифровізації та стрімкого розвитку штучного інтелекту охоплюють практично всі сфери життя суспільства, в тому числі кардинальної трансформації зазнає юридична наука, що пов'язано з

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА.....	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	21
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	26
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	33
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	388
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	433
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВознавство І деякі проблеми методології: спроба актуалізації культурологічного підходу	49
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДжЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	54
Богущий Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	60
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65